

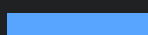

ASCAP, 2019

AGJENCIA E SIGURIMIT TË CILËSISË SË ARSIMIT PARAUNIVESITAR

ABUZIMI SEKSUAL

MANUAL PËR MËSUES

TABELA E PËRMBAJTJES

TABELA E PËRMBAJTJES	2
HYRJE.....	3
TË KUPTUARIT E ABUZIMIT SEKSUAL DHE ROLI I SHKOLLËS.....	4
Të kuptuarit e abuzimit seksual tek fëmijët.....	4
Përkufizimi	4
Përhapja dhe pasojat e abuzimit seksual tek fëmijët	5
Përfundime të rrezikshme për abuzimin seksual të fëmijëve	5
Dinamika e abuzimit seksual të fëmijëve.....	7
Shenjat e abuzimit seksual të fëmijës.....	8
PWRBALLJA E SHKOLLWS DHE E MWSUESIT ME ABUZIMIN SEKSUAL	13
Cili është roli i shkollës për parandalimin dhe mbrojtjen e fëmijës nga abuzimi seksual?.....	13
Si ta drejtoj një supozim ose dyshim për abuzim seksual?	14
Ku mund të marrim informacione të tjera?.....	16
SI T'IA FILLOJMË?	17
Konsiderata të mëparshme.....	17
Parandalimi dhe mbrojtja nga abuzimi seksual i fëmijës: Ndërtimi i bllokuesve në klasë	19
Vlerësimi i njohurive ekzistuese të nxënësve rreth parandalimit të abuzimit seksual dhe mbrojtjes	26
Si të ndërtojmë rrugën e të mësuarit për nxënësit	27
SHEMBUJ AKTIVITETESH	29
Çfarë do të bënit?	29
Privatësia.....	31
Loja me role	33
Mendo për atë	35
Loja me role	37
Përcaktoni termat	39

HYRJE

Abuzimi seksual i fëmijëve është një nga format më të këqija të dhunës ndaj fëmijëve dhe ka një ndjeshmëri shumë të lartë. Sipas Këshillit të Evropës, 10-20% e fëmijëve vuajnë nga abuzimi seksual gjatë fëmijërisë së tyre, pa dallim në lidhje me klasën shoqërore. Ndikimi i këtij realiteti shtrihet me kalimin e kohës, duke u bërë një çështje globale e shëndetit publik.

Pavarësisht se klasifikohet si një formë e dhunës, abuzimi seksual i fëmijëve ka një numër karakteristikash që e bëjnë veçanërisht të vështirë identifikimin nga vetë fëmijët, të cilët e vuajnë, dhe nga të rriturit në mjedisin e tyre, që mund të shërbejnë si faktorë mbrojtës.

Shkolla është një mjedis i privilegjuar për të zbuluar dhe për t'iu përgjigjur situatave që kërcënojnë mirëqenien dhe zhvillimin e fëmijëve. Kështu, shkollat duhet të sigurojnë një ambient të sigurt për fëmijët dhe duhet të jenë në gjendje të përcjellin evolucionin e tyre, në mënyrë që të njoftojnë autoritetet kompetente për çdo situatë të identifikuar të cënueshmërisë.

Qëllimi i këtij manuali është që mësuesi të punojë në mënyrë edukative, në parandalimin dhe mbrojtjen e abuzimit seksual të fëmijëve gjatë orëve të mësimit. Ky manual nuk pretendon të jetë një libër recetë as një formulë magjike. Në vend që të thotë se çfarë duhet të bëjnë mësuesit dhe si ta bëjnë këtë, ai ofron disa mjete dhe udhëzime për përmbajtjen, e cila është e rëndësishme për t'u trajtuar. Manuali ofron disa shembuj të aktiviteteve që mund të shërbejnë si model për zbatimin në praktikë të rekomandimeve të dhëna.

TË KUPTUARIT E ABUZIMIT SEKSUAL DHE ROLI I SHKOLLËS

Të kuptuarit e abuzimit seksual tek fëmijët

Ekspozimi ndaj dhunës ka ndikim në të gjitha fushat e zhvillimit të fëmijëve. Sa i përket zhvillimit të sistemit arsimor, disa studime sugjerojnë se dhuna ndaj fëmijëve ka pasoja në mundësitë e suksesit të tyre në shkollë, që çojnë në arritje akademike më të këqija, në nivele më të larta të mungesave, në përsëritjen dhe në rrezikun e braktisjes së hershme të shkollës. Përveç kësaj, si rezultat i modelit të marrëdhënieve me dhunë, fëmijët që janë viktimat të dhunës tregojnë një numër në rritje të sjelljeve shkatërruese ose antisociale, të cilat në një mjedis shkollor zakonisht çojnë në ndëshkime dhe dëbime.

Përkufizimi

Abuzimi seksual i fëmijëve është një lloj dhune ndaj fëmijëve, që mund të shfaqet në mënyra të ndryshme dhe ka karakteristika të veçanta që duhet të kuptohen për të siguruar një mbrojtje dhe parandalim efektiv për fëmijët.

Organizata Botërore e Shëndetësisë (1999) e përshkruan abuzimin seksual të fëmijëve si:

"Përfshirja e një fëmije në një aktivitet seksual që ai ose ajo nuk e kupton plotësisht, nuk është në gjendje të japë pëlqimin e informuar ose për të cilin fëmija nuk është i përgatitur nga zhvillimi dhe nuk mund të japë pëlqimin ose që shkel ligjet ose tabutë shoqërore të shoqërisë. Abuzimi seksual i fëmijës vërtetohet nga kjo veprimtari midis një fëmije dhe një të rrituri ose një fëmije tjetër, i cili sipas moshës ose zhvillimit është në një marrëdhënie të përgjegjësisë, besimit ose fuqisë, aktivitet që synon të kënaqë ose plotëson nevojat e personit tjetër".

Përhapja dhe pasojat e abuzimit seksual tek fëmijët

Është e rëndësishme të kuptohet përhapja e abuzimit seksual të fëmijëve. Këshilli i Evropës vlerësoi, në vitin 2010, se të paktën një në 5 fëmijë në Evropë janë viktime të ndonjë forme të dhunës seksuale. Plus, studime të tjera, siç është ai i kryer nga Shërbimi Parlamentar për Hulumtime Parlamentare (Dimitrova-Stull, 2014) nga viti 2003 deri në vitin 2012, treguan se në Evropë ne vlerësojmë nga 10% në 20% mbi abuzimin seksual të fëmijëve.

Abuzimi seksual i fëmijëve është, në shumicën e rasteve, një përvojë me një komponent traumatik të padyshimtë që ndërhyr me zhvillimin e duhur të fëmijës dhe prek zonat e shumta të jetës së tij/saj. Praktikisht të gjitha studimet e kryera mbi pasojat psikologjike në afat të shkurtër në viktimat e abuzimit seksual të fëmijëve, tregojnë frekuencën dhe diversitetin e tyre të lartë. Vetëm 20 deri 30% e viktimave do të mbeten emocionalisht të qëndrueshme pas kësaj përvoje, megjithëse mund të zhvillojnë efekte të mëvonshme, që do të ishin latente (López, 1996).

Përfundime të rrezikshme për abuzimin seksual të fëmijëve

Për të kuptuar plotësisht abuzimin seksual të fëmijëve, duhet të thyhen disa supozime të rreme ose mite që rrethojnë këtë temë, si:

- **Fëmijët që abuzohen seksualisht janë pakicë.** Statistikat tregojnë se abuzimi seksual i fëmijëve konsiderohet nga Organizata Botërore e Shëndetësisë si një çështje globale e shëndetit publik, që prek 20% të popullsisë.
- **Fëmijët zakonisht shpikin histori.** Fëmijët fantazojnë për gjëra që janë pranë përvojave të tyre të jetës reale. Prandaj, kur shfaqin sjellje ose komente të lidhura me seksin, të cilat nuk janë koherente me fazën e evolucionit psiko-fizik, kjo duhet të marrë vëmendjen nga të rriturit mbrojtës, me qëllim që të hulumtojnë më tutje dhe të kuptojë se ku dhe si fëmija kishte qasje në këtë njohuri.

- **Njerëzit që abuzojnë me fëmijët janë të sëmurë mendorë.** Shumica e njerëzve që kryejnë këto akte nuk vuajnë nga ndonjë patologji mendore. Ata janë njerëz plotësisht të integruar në komunitetet e tyre.
- **Abuzimi seksual i fëmijëve ndodh vetëm në kontekste të ulëta të të ardhurave.** Realiteti është se kjo sjellje nuk dallon klasat shoqërore. Megjithatë, studimet tregojnë se rastet që ndodhin në kontekste të të ardhurave më të ulëta janë më të gatshëm të raportohen sesa ato që ndodhin në mjedise me të ardhura më të larta. Kjo është për shkak të faktit se në kontekste të të ardhurave të ulëta, fëmijët ndjekin shërbime të tjera publike sociale me profesionistë të vendosur për të zbuluar dhe njoftuar situata abuzive. Përveç kësaj, në kontekste të të ardhurave më të larta, familjet priren të hezitojnë të raportojnë për shkak të frikës për të humbur statusin shoqëror.
- **Njerëzit që abuzojnë me fëmijët janë të huaj për ta.** 80 deri 90% të abuzimeve seksuale të fëmijëve kryhen nga persona të njohur për viktimën.
- **Njerëzit që abuzojnë me fëmijët vuajnë nga abuzimi me drogë.** Drogat ose alkooli nuk janë shkaqe të drejtpërdrejta të abuzimit seksual të fëmijëve, por ato mund të përdoren nga abuzuesi për efektet e saj dezinfektuese.
- **Abuzimi i fëmijëve gjithmonë përfshin dhunën.** Abuzimi përfshin të rriturit që shfrytëzojnë fuqinë ose ndikimin e tyre mbi fëmijët. Duke marrë parasysh se abuzuesi zakonisht është i njohur dhe i dashur nga fëmija, dhuna mbetet jashtë ekuacionit. Abuzuesi do të përdorë strategji të tjera të tilla si: manipulimi, vëmendje e veçantë, fshehtësia ose izolimi i fëmijës.
- **Vetëm vajzat vuajnë nga abuzimi seksual.** Edhe pse është e vërtetë që statistikave të raportoara tregojnë më shumë vajza si viktime të abuzimit seksual, djemtë janë gjithashtu të përfaqësuar statistikisht. Përveç kësaj, hulumtimet e tanishme tregojnë se djemtë kanë tendencë të nën-raportojnë akuzat për abuzime seksuale të fëmijëve për shkak të stereotipeve gjinore (që i pengojnë djemtë të identifikohen si viktime) ose paragjykimet mbi homoseksualitetin (kur abuzuesi është një burrë).
- **Fëmijët e abuzuar e urrejnë abuzuesin e tyre dhe duan të largohen prej tyre.** Zakonisht fëmijët kanë një lidhje të ngushtë ose dashuri për abuzuesit e tyre. Ndonjëherë ata nuk e identifikojnë veten si viktime (ose sepse nuk kuptojnë se ato sjellje nga të rriturit janë abuzive), ose edhe pse disi mund të mendojnë se ajo që bëjnë ata me abuzuesit është e pakëndshme, ata nuk mund të dinë se çfarë të bëjnë për të.

- **Vetëm meshkujt abuzojnë seksualisht me fëmijët.** Përderisa hulumtimet tregojnë se më shumë burra sesa femrat abuzojnë seksualisht me fëmijët, gratë, gjithashtu mund të jenë autor të abuzimit seksual të fëmijëve.

Dinamika e abuzimit seksual të fëmijëve

Dinamika që përfshin abuzimin seksual të fëmijëve ndryshon mjaft nga abuzimi i të rriturve dhe është thelbësore për të kuptuar veçoritë e tij, në mënyrë që të sigurohet një parandalim dhe zbulim më i mirë. Studimet dhe hulumtimet tregojnë se modeli tipik i abuzimit seksual të fëmijëve është si më poshtë:

- **Faza 1: Manipulimi.** Duke pasur parasysh faktin se 80 deri 90% e abuzuesve janë persona të besuar dhe të dashur nga fëmija (Finkelhor, 2012), kjo fazë synon të forcojë këtë marrëdhënie, duke e bërë fëmijën të ndihet krejtësisht i dashur. Abuzuesi përdor strategji të manipulimit të tilla si duke i dhënë vëmendje të veçantë, duke e bërë fëmijën të ndihet i veçantë nëpërmjet komplimenteve, duke shprehur dashuri, duke ofruar dhurata, etj.
- **Faza 2: Ndërveprimi seksual.** Sapo fëmija të ushqehet dhe të ndjehet i sigurt dhe i lidhur me abuzuesin është momenti kur mund të ndodhë ndërveprimi seksual. Zakonisht vjen si një befasi, e mbështjellë në konfuzion dhe e vendos fëmijën në një vend ku ai ose ajo nuk di të reagojë. Mund të jetë një lojë që përfshin prekje fizike mbi rrobat që papritmas prek pjesët intime të trupit të tyre, ose mund të jetë kërkesa e papritur për të prekur pjesët intime të abuzuesit, ose një bisedë e padëshiruar ose ekspozim ndaj materialit seksual. Sidoqoftë, faktori i befasishtëm e bën të vështirë që fëmija të kuptojë nëse është diçka që duhet ta pranojë apo ta kundërshtojë atë.
- **Faza 3: Mbajtja e sekretit.** Fshehtësia dhe fajësia janë komponentët kryesorë që kontribuojnë në vazhdimin e abuzimit. Abuzuesi mund të përdorë teknika të ndryshme manipulimi për:
  - Të bërë të besohet se asgjë e çuditshme nuk po ndodh: *"është ajo që njerëzit bëjnë kur ata e pëlqejnë njëri-tjetrin"*

- Të vendosur fajin tek fëmija për atë që ka ndodhur: *"Shikoni se çfarë bëre me mua"; "Ti më mashtrove"*
- Për të bërë të besohet se ajo që ndodhi ishte e dëshiruar nga fëmija: *"Ju e donit ta bënit këtë veprim të njëjtë si unë, madje edhe më shumë se unë"*.
- Për të bindur fëmijën që nëse ai/ajo flet për abuzimin, diçka e keqe do të ndodhë ose:
  - **Fëmijës:** *"Askush nuk do të të besojë", "do të të vendosin në një institucion për mbrojtjen e fëmijëve"*
  - **Familjes së fëmijës:** *"Nëse nuk dëshiron që ta bëjmë këtë gjë bashkë, unë do ta bëj atë me vëllain tuaj të vogël", "do ta shkatërrosh familjen", "nëna juaj do të jetë e zhgënjyer që më keni joshur"*.
  - **Abuzuesi:** *"Nëse i tregoni dikujt për atë që ndodhi, unë do të shkoj në burg"* (duhet të kujtojmë se abuzuesi është dikush i dashur nga fëmija).

Shumë fëmijë ndihen të bllokuar dhe të pafuqishëm dhe zgjedhin heshtjen si alternativën më të sigurt, zakonisht duke zhvilluar një sjellje akomoduese që u lejon atyre t'i mbijetojnë abuzimit, të kontrollojnë dëmet dhe duke shpresuar që situata të kalohet pa u vënë re. Gjithashtu, fëmija mund të ndihet i kërcënuar, pasi ndonjëherë i rrituri posedon fotografi ose video të tij/ të saj, gjë që mund të rrisë ndjenjën e fajit dhe të turpit.

- **Faza 4: Zbulimi i abuzimit.** Në pjesën më të madhe të rasteve, zbulimi nuk ndodh kurrë dhe, nëse po, ndodh më së shumti vite pas, siç thekson OBSH (2013). Dhënia e informacioneve shpjeguese zakonisht është një proces gradual, me fëmijën duke u përpjekur të shpjegojë se çfarë po ndodh në mënyrën e vetme që ai/ajo di ose ndihet i aftë për ta përshkruar. Nëse të rriturit pranë fëmijës nuk janë të ndjeshëm dhe empatik ndaj problemit, ata nuk do të kuptojnë ose reagojnë siç duhet, gjë që çon në shtimin e shqetësimit dhe mund të çojë në tërheqjen e zbulimit.

Shenjat e abuzimit seksual të fëmijës

Duhet të merret parasysh se pasojat fillestare të fëmijës viktimë të abuzimit seksual, si në fushën fizike ashtu edhe në atë psikologjike, janë në të njëjtën kohë treguesit e tyre, kështu që

është e nevojshme të njihen me detaje këto shenja dhe individët afër fëmijës të jenë të vëmendshëm kur ato janë paraqitur në një djalë apo vajzë.

Treguesit e abuzimit seksual të fëmijëve, megjithatë, janë shumë të ndryshme dhe nuk na lejojnë të flasim për një "sindromë për të miturit e abuzuar" ose një sërë simptomash përcaktuese, pasi nuk ka simptoma ekskluzive dhe të qarta që zbulojnë një rast të abuzimit seksual të fëmijëve me siguri dhe besueshmëri totale. Prandaj, është e rëndësishme të përmendim se simptomat varen nga fëmija. Disa fëmijë mund të paraqesin simptoma që nga fillimi, ndërsa të tjerët mund t'i zhvillojnë ato në fazat e mëvonshme të jetës së tyre. Për shkak të kësaj, mësuesit duhet të kenë parasysh se edhe nëse nuk ka simptoma nuk do të thotë se fëmija nuk është viktimë. Shumë shenja të abuzimit janë jo specifike dhe duhet të merren parasysh në kontekstin social dhe familjar të fëmijës. Është e rëndësishme që punonjësit arsimorë të jenë të hapur ndaj shpjegimeve alternative për shenjat fizike ose të sjelljes së abuzimit.

Megjithëse pjesa fizike nuk është më e rëndësishme në zbulimin e këtyre rasteve dhe se profesionistët që punojnë në shkolla nuk duhet të jenë ekspertë, është e nevojshme të njihen me treguesit më të rëndësishëm, duke marrë parasysh se në shumë raste abuzimi seksual nuk nënkupton kontakt fizik midis abuzuesit dhe viktimës, ose nëse ka pasur ndonjë, treguesit që mund të gjenden janë të rralla, jashtëzakonisht të ndryshueshme dhe, në shumë raste, janë në përputhje me një lloj tjetër të lëndimeve që nuk lidhen me përvojën e abuzimit seksual, duke e shkaktuar atë të jetë shumë e vështirë për të zbuluar këto raste nga dëshmitë fizike.

Në nivel fizik, disa indikatorë që duhet të merren parasysh janë infeksionet e traktit të rrugëve urinare, vështirësitë në ecje ose ulje, dhimbje, inflamacion ose kruajtje në zonën gjenitale, dhimbje në urinim, djegie dhe lëndime në organet gjenitale të jashtme ose në zonën anal, ndër të tjera.

Treguesit kryesorë të abuzimit seksual të fëmijëve lidhen kryesisht me zonat emocionale dhe të sjelljes së fëmijës, siç sintetizohet në tabelën e mëposhtme:

Tabela 1. Treguesit kryesorë të abuzimit seksual të fëmijëve

Llojet e ndikimit	Simptomat
Probleme emocionale	▪ Frikë dhe fobi ▪ mosbesim ▪ depresion ▪ nivele të larta ankthi ▪ vetëbesim i ulët ▪ ndjenjat e fajit ▪ turp ▪ stigmatizim ▪ simptomat post-traumatike ▪ ëndrra të këqija, ëndrra të përsëritura, hipervigjilencë ▪ sjelljet e ekzagjeruara të frikës ▪ refuzimi ndaj trupit të tyre ▪ sjellje vetë-dëmtuese ▪ idea vetëvrasëse ose sjellje vetëvrasëse
Problemet njohëse/kognitive	▪ sjelljet hiperaktive ▪ vëmendje dhe përqendrim ▪ përkeqësimi i performancës akademike
Probleme në marrëdhënie	▪ pak miq ▪ pak kohë për të luajtur me kolegët ▪ izolim gradual nga kolegët ▪ deficit i aftësive sociale
Probleme funksionale	▪ problemet e gjumit ▪ ndryshimet në zakonet e të ngrënit ▪ humbja e kontrollit sfinkter: incidentet e enuresis dhe encopresis ▪ ankesat somatike: dhimbje koke, dhimbje në stomak

Probleme fizike

- Dhimbje gjoksi, vithet, fundi i barkut, kofshët
- Mavijosje, gjakderdhje ose trauma të tjera fizike në zonën gjenitale apo rektale
- Dhimbje gjenitale ose rektale, kruajtje, ënjtje, skuqje, formim i infeksionit
- Dhimbje ose probleme me urinimin dhe / ose defekimin
- Të brendshme me gjak
- Vështirësia në të qëndruarit në këmbë ose ulur
- Sëmundje ose infeksione të transmetueshme seksualisht
- Erë e pazakontë nga zona vaginale
- Sëmundje psikosomatike: dhimbje barku, ankthe

Burimi: përshtatur nga Pereda (2009) and Echeburúa i Guerricaechevarría (2000)

Tabela 2. Faktorët që ndikojnë në impaktin e abuzimit seksual tek fëmijët

Faktorët që ndikojnë në impaktin e abuzimit seksual tek fëmijët

- Marrëdhënia e kryerësit me fëmijën dhe sa abuzimi ka shkaktuar thyerjen e besimit
- Përdorimi i "miqësisë" ose joshjes nga kryerësi
- Presioni nga dhunuesi se do të bëjë keq në gjerat që fëmija do më shumë, duke përfshirë kafshët shtëpiake, vëllezërit, motrat dhe prindërit
- Përdorimi i sekretit nga abuzuesi
- Kohëzgjatja e abuzimit
- Gjinia e kryerësit
- Moshë dhe niveli i zhvillimit të fëmijës në kohën e abuzimit
- Zhvillimi emocional i fëmijës në kohën e abuzimit
- Aftësia e fëmijës për të përballuar
- Sa përgjegjës ndihet fëmija për abuzimin

PËRBAJUA E SHKOLLËS DHE E MËSUESIT ME ABUZIMIN SEKSUAL

Cili është roli i shkollës për parandalimin dhe mbrojtjen e fëmijës nga abuzimi seksual?

Autoritetet e shkollës kanë përgjegjësinë kryesore për kujdesin dhe mirëqenien e nxënësve të tyre. Shkolla është një mjedis i privilegjuar për të parandaluar, njohur dhe ndërhyrë në situata që kërcënojnë mirëqenien dhe zhvillimin e fëmijëve. Kështu, shkollat duhet të sigurojnë një mjedis të sigurt për fëmijët dhe duhet të jenë në gjendje të ndjekin evolucionin e tyre, në mënyrë që të njoftojnë autoritetet kompetente për çdo situatë të identifikuar të cënueshmërisë. Për këtë arsye është përgjegjësi e shkollës që:

- Të ketë procedura dhe programe të qarta për mbrojtjen e fëmijëve në shkollë.
- Të japë udhëzime të qarta për drejtuesit, mësuesit dhe stafin, lidhur me identifikimin dhe përgjigjen ndaj shqetësimeve për mbrojtjen e fëmijëve dhe mbështetjen e vazhdueshme të fëmijës.
- Të caktojë një person përgjegjës për çështjet e mbrojtjes së fëmijëve që ka aftësi, motivim dhe njohuri specifike të kërkuara.
- Të monitorojë progresin e fëmijëve që konsiderohen të rrezikuar.
- Të kontribuojë në parandalimin e abuzimit seksual të fëmijëve nëpërmjet ofrimit të kurikulës
- Ofrimi ose aksesit i trajnimeve për mësuesit dhe anëtarët e ekipit drejtues, për të siguruar që ata kanë njohuri të mira pune për çështjet dhe procedurat e mbrojtjes së fëmijëve.

Shkollat janë efektive sepse ato mund të zbatojnë programe arsimore, të cilat kanë për qëllim të parandalojnë abuzimin seksual të fëmijëve, të përshtatura për moshat dhe nivelet e ndryshme të njohjes. Përmes këtyre programeve u ofrohen nxënësve njohuri dhe shkathtësi

për të njohur dhe për të shmangur situatat potenciale seksualisht abuzive dhe me strategji për të penguar qasjet seksuale nga shkelësit. Ato, gjithashtu, duhet të informojnë për ndihmën e duhur që kërkohet në rast abuzimi ose tentim abuzimi dhe pajisjen e të rriturve me strategji për reagimin e shpejtë dhe efektiv të zbulimeve të rastit. Klasat ofrojnë mundësi të mëdha për të nxitur diskutimin dhe reflektimin në lidhje me të gjitha këto çështje. Parandalimi duhet të fillojë nga shkolla fillore, sepse viktimizimi i fëmijëve është vërejtur në të gjitha moshat.

Mësuesit kanë një rol të rëndësishëm për identifikimin e rasteve të mundshme të abuzimit seksual. Ata janë të rriturit e besuar, të vendosur jashtë rrjeteve të familjes dhe të bashkëmoshatarëve, të mundshëm për të zbuluar një abuzim seksual (Crosson-Tower, 2003). Përveç zbulimit të abuzimeve shkollat, gjithashtu, kanë rol të veçantë në identifikimin e shqetësimeve dhe fillimin e ndërhyrjeve për mënjanimin e tyre.

Meqenëse shkollat janë një nga vendet e pakta ku fëmijët shkojnë pothuajse çdo ditë, mësuesit kanë mundësinë për të parë ndryshimet në pamjen dhe sjelljen e nxënësve.

Si ta drejtoj një supozim ose dyshim për abuzim seksual?

Frika më e madhe me të cilën mund të përballët mësuesi është fakti i mosdijes se si të sillët kur një fëmijë mund t'i ofrojë një zbulim të situatës së abuzimit seksual të moshatarëve (Subida et al., 2000). Prandaj, është e rëndësishme të mbahen parasysh disa veprime kryesore pozitive për të ndërmarrë:

- **Besimi i fëmijës.** Fëmija duhet të dijë se ka një të rritur që beson atë dhe që do të jetë i dobishëm. I rrituri nuk duhet të gjykojë se çfarë po thotë fëmija, apo të vlerësojë deklaratat e fëmijës.
- **Rrini i qete.** Nëse karakteristikat tuaja të fytyrës ose gjendja emocionale tregojnë se jeni të tronditur, të zemëruar, të lodhur ose të mërzitur ndryshe, fëmija nuk mund të tregojë gjithçka për abuzimin dhe atë çfarë ka përjetuar.
- **Siguroni një vend të sigurt dhe privat për të folur.** Kjo rrit besueshmërinë te fëmija dhe e bën komunikimin me të më efektiv.

- **Mos bëni premtime që nuk mund t'i mbani.** Nëse bëni një premtim të cilin ju nuk e mbani, fëmija mëson se jeni një i rritur te i cili nuk mund të besohet.
- Edhe në se mësuesi nuk mund ta mbrojë gjithmonë fëmijën nga abuzimi, ai mund të jenë personi, i cili siguron mbështetjen që mund të ketë një ndikim të qëndrueshëm pozitiv në jetën e fëmijës. Sqaroheni fëmijën që duhet t'i tregoni dikujt që mund ta ndihmojë atë ta trajtojë situatën në mënyrën më të mirë të mundshme në mbështetje të tij.
- **Mos gjykoni shkelësin ose veprën penale.** Nëse filloni të fyeri apo sulmoni shkelësin, fëmija mund të fillojë të mbrojë personin, të cilin ata shpesh e duan. Sapo fëmija fillon të mbrojë shkelësin, ata shpesh do të heqin dorë nga tregimi origjinal dhe nuk do të tregojnë nëse abuzimi ndodh përsëri.
- **Raportoni menjëherë.** Si qytetar dhe posaçërisht si një profesionist që punon me fëmijët, ju duhet të raportoni tek autoritetet kompetente çdo situatë që i vë fëmijët në rrezik.
- **Ruani privatësinë.** Edhe pse raportimi është i detyrueshëm, është shumë e rëndësishme që fëmija të dijë se vetëm njerëzit që mund të ndihmojnë në mënyrë efektive do të dinë për këtë situatë dhe jo të gjithë në shkollë (as i gjithë stafi mësimdhënës ose nxënësit e tjerë). Për ta bërë këtë, është e rëndësishme të keni një kuptim të qartë se si dhe kush të informojë për situatën brenda shkollës.
- **Lëreni fëmijën të dijë se çfarë do të ndodhë.** Jepini fëmijës sa më shumë informata sa mund të bëni për atë që do të ndodhë pas tregimit të rastit tek autoritetet kompetente. Ju nuk mund të jeni në gjendje t'i përgjigjeni të gjitha pyetjeve të tij apo të saj. Jini të ndershëm dhe tregojini fëmijës kur nuk e dini përgjigjen. Informacioni i ofruar duhet të jetë përshtatur moshës dhe në bazë të nevojave të fëmijës. Gjithashtu, le ta dijë fëmija që ju jeni i hapur për të diskutuar më tej për situatën ose për t'iu përgjigjur pyetjeve në të ardhmen.
- **Mos heto dyshimet e fëmijës.** Lini hetimet tek profesionistët e policisë dhe prokurorisë. Pasi të keni dyshime se fëmija është abuzuar, raportojeni atë. Kërkimi i pyetjeve mund të krijojë probleme për hetimin ose ndjekjen penale më vonë.
- **Merrni mbështetje për veten tuaj.** Për mirëqenien tuaj është e rëndësishme që të merreni me ndjenjat tuaja për të dëgjuar detajet e zbulimit. Biseda me punonjësin e

shërbimit psiko-social të shkollës ose me një profesionist nga një organizatë e specializuar që punon me këtë çështje, mund të jetë e dobishme.

Ku mund të marrim informacione të tjera?

Në rast të një situatë të abuzimit seksual të fëmijëve, ose një zbulim apo dyshim, të gjithë ne duhet të informojmë autoritetet kompetente në mënyrë që të aktivizohet një përgjigje efektive për të mbrojtur fëmijën.

Prandaj, si mësues, ne duhet të dimë kujt duhet t'i raportojmë brenda shkollës që, nga ana tjetër, ai duhet të informojë autoritetet e jashtme me një mandat specifik për mbrojtjen e fëmijëve.

Sistemet e mbrojtjes së fëmijëve artikulojnë në mënyra të ndryshme në çdo vend evropian, prandaj kërkohet që çdo shkollë të dijë procedurat dhe normat e veçanta që zbatohen në këtë drejtim.

SI T'IA FILLOJMË?

Konsiderata të mëparshme

- Qasja në tërësi

Qëllimi i këtij manuali është të ofrojë disa mjete për të trajtuar mbrojtjen dhe parandalimin e abuzimit seksual të fëmijëve nga brenda klasës. Megjithatë, është e rëndësishme të përmendet se kjo punë nuk duhet të bëhet vetëm në nivelin e klasës por duhet të trajtohet si një çështje e tërë e shkollës. Është e rëndësishme të sigurohet që, në rast të një zbulimi të mundshëm të rastit të abuzimit, personat përgjegjës në shkollë të dinë të procedojnë dhe të dinë detyrat që kanë.

- **Krijoni një mjedis të shëndetshëm në klasë, në mënyrë që fëmijët të ndihen të sigurt dhe të kënaqur për të folur vullnetarisht.**

Qëllimi i këtij manuali është ngritja e vetëdijes dhe dhënia e disa mjeteve për fëmijët në mënyrë që ata të mund të identifikojnë ndjenjat e tyre përballë situatave të pakëndshme dhe të dinë se si të kërkojnë ndihmë. Edhe nëse është e mirë për të promovuar fuqizimin e fëmijëve, duhet të theksohet se nuk është përgjegjësia e tyre për t'u mbrojtur nga dhuna. Duhet të kihet parasysh se të rriturit kanë përgjegjësi për sigurinë dhe mirëqenien e fëmijëve. Të rriturit duhet të garantojnë që fëmijët të mos vuajnë nga ndonjë lloj dhune dhe, nëse veprojnë, duhet të japin një përgjigje mbrojtëse dhe riparuese. Përveç kësaj, shkollat duhet të garantojnë një politikë zero tolerance për çdo lloj dhune ndaj fëmijëve; ato duhet të artikulojnë protokollet specifike të ndërhyrjes; dhe të sigurojnë një mjedis miqësor të shkollës për të inkurajuar zbulimin e situatave abuzive.

Pjesëmarrja e fëmijëve në aktivitetet që lidhen me këtë temë, duhet të jetë vullnetare. Nëse në një moment fëmija dëshiron të mos marrë pjesë, ose nuk tregon interes në ditët e aktiviteteve të planifikuara, shkolla duhet ta respektojë atë. Sidoqoftë, shkolla duhet t'i

kushtojë vëmendje çdo shenje të mundshme që mund të shkaktojë të dyshojë për ndonjë lloj sjellje shmangie lidhur me temën, qoftë nga fëmija apo nga familja.

- **Analizoni reagimin emocional të gjeneruar nga tema**

Statistikat dhe të dhënat tregojnë se abuzimi seksual i fëmijëve është një realitet. Sipas të dhënave të dhëna nga Këshilli Evropian, 20% e popullsisë kanë pësuar ose do të vuajnë abuzimin seksual të fëmijëve. Prandaj, nuk mund ta mohojmë se është një realitet që na prek të gjithë, qoftë drejtpërdrejt ose tërthorazi. Duke pasur parasysh këtë fakt, para trajtimit të kësaj çështjeje brenda klasës, mësuesit duhet të reflektojnë më parë mbi temën dhe përgjigjen e tyre emocionale ndaj saj. Ky reflektim duhet t'i lejojë mësuesit të identifikojnë besimet e tyre mbi çështjen dhe emocionet që shkakton (zemërimi, zemërimi, frika, ankthi ...), strategjitë personale për të kontrolluar këto emocione edhe nëse në një moment, tema mund të jetë shumë e madhe. Në varësi të këtij vlerësimi personal, mësuesit duhet të vendosin nëse ata janë në gjendje të vazhdojnë me aktivitetet ose nëse ata duhet të marrin një rol dytësor dhe të mbështesin programin në mënyra të tjera plotësuese.

- **Udhëzime për të ndërtuar procesin e mësimdhënies**

Nga mësuesi kërkohet të punojë në mënyrë edukative, në parandalimin dhe mbrojtjen e abuzimit seksual të fëmijëve gjatë orëve të mësimin. Në punën e tij mund të mbështetet në këtë manual edhe pse nuk pretendohet të jetë një libër recetë apo një formulë magjike. Në vend që të thotë se çfarë duhet të bëjnë mësuesit dhe si ta bëjnë këtë, manuali ofron disa mjete dhe udhëzime për përmbajtjen, e cila është e rëndësishme për të trajtuar. Për më tepër, manuali ofron disa shembuj të aktiviteteve që mund të shërbejnë si frymëzim se si të zbatohen në praktikë rekomandimet e përbashkëta.

Në punën edukative parandaluese të zhvilluar në shkollë apo klasa ka shumë të ngjarë të jenë përfshijë shumë nga temat që janë propozuar në këtë material. Sugjerimi ynë është që t'i sistematizojmë dhe t'i përfshijmë ato në misionin e shkollës.

- **Temat ndër-kurrikulare dhe integrimi në programet edukative.**

Parandalimi i abuzimit seksual të fëmijëve duhet të konsiderohet një proces, duke integruar fusha të ndryshme të dijes dhe duke kërkuar ndërlidhje dhe sinergji midis tyre. Kjo qasje nuk synon të gjenerojë më shumë ngarkesë pune, por të rishqyrtojë përmbajtjet tashmë ekzistuese në një mënyrë që mund të prezantojë dimensionin mbrojtës.

Për shembull:

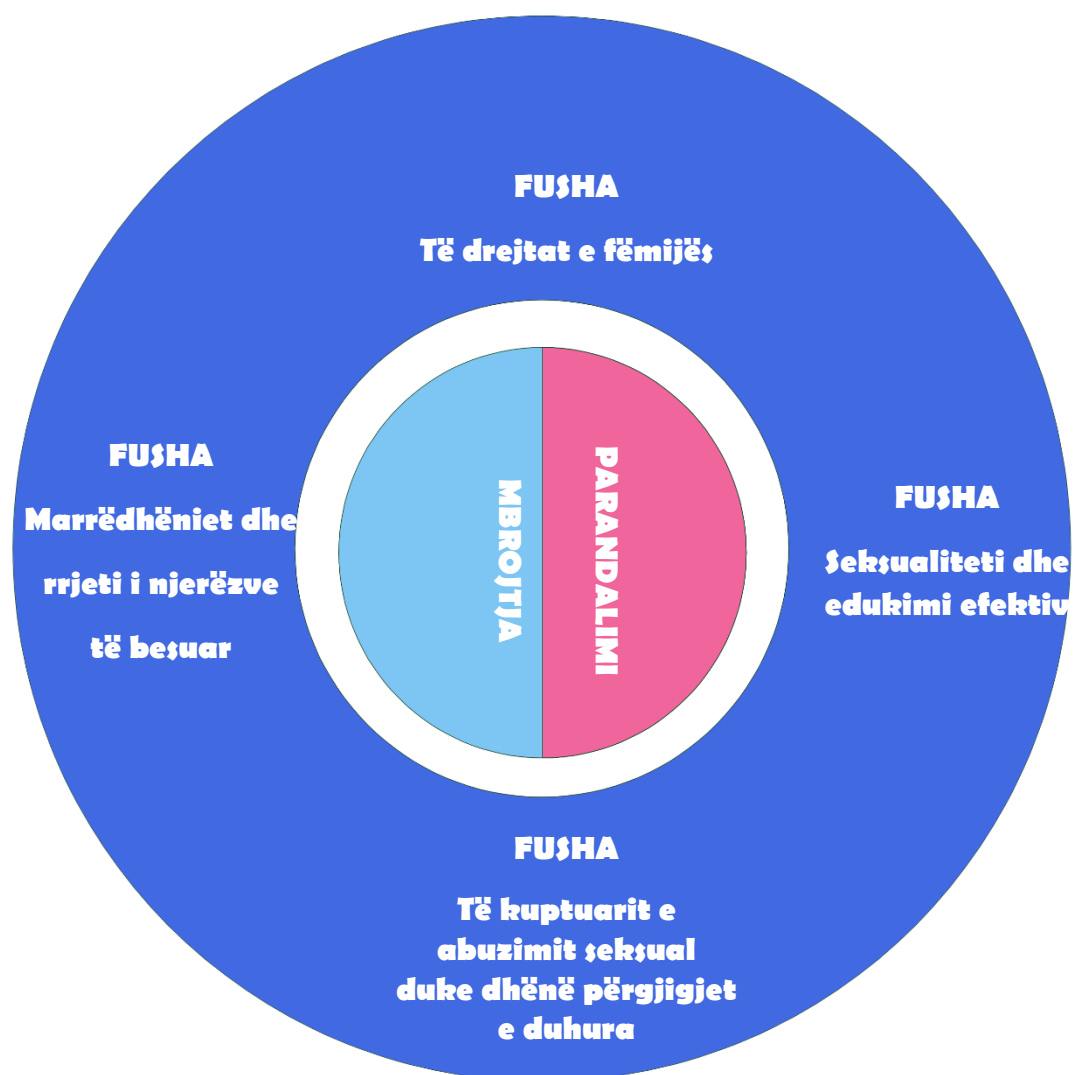
- Riprodhimi seksual i njeriut është një shkencë natyrore dhe gjendet në përmbajtjen e biologjisë. Sidoqoftë, përtej funksionit biologjik, mund të analizohet edhe nga këndvështrime të tjera, siç janë vlerat shoqërore që seksualiteti përfshin, në aspektin e mënyrës së paraqitjes së tij, të besimeve të rreme, etj. Është gjithashtu e mundur të punohet në aspektin afektiv dhe komponentët e pranimin të vetes, në mënyrë që të zhvillojnë një imazh të shëndoshë të trupit dhe shkathtësive që lidhen me pëlqimin, intimitetin dhe trajtimin e situatave të pakëndshme në një mënyrë bindëse.
- Të drejtat e njeriut mund t'i trajtojmë edhe nga perspektiva e vlerave dhe qëndrimeve shoqërore që krijojnë domosdoshmërinë për të mbrojtur fëmijët. Kërkohe që t'i konsiderojnë ato si subjekte të plota të këtyre drejtave. Për më tepër, të drejtat janë një mënyrë etike për të ndërtuar marrëdhëniet tona dhe sjelljen tonë ndaj të tjerëve. Kjo është një qasje e rëndësishme për zgjidhjen e konflikteve dhe për bashkëjetesën me vlerat e përbashkëta.

Parandalimi dhe mbrojtja nga abuzimi seksual i fëmijëve: Ndërtimi i bllokuesve në klasë

Trajtimi i parandalimit dhe mbrojtjes nga abuzimi seksual tek fëmijëve kërkon adresimin e fushave të ndryshme të ndërlidhura me këtë fenomen.

Sipas disa kërkimeve të ndryshme të realizuara dhe nga deklaratat e disa ekspertëve në fushën e edukimit, fushat kryesore janë ato të mbledhura në tabelën e mëposhtme:

Tabela 3

Përveç kësaj, këto fusha tematike duhet të përkthehen në përmbajtje të ndryshme, varësisht nga kompetencat që fëmijët pritet të arrijnë dhe të vënë në praktikë:

Tabela 4

Njohuritë	Aftësitë	Qëndrimet
▪ Përkufizimet ▪ Teoritë ▪ Sekuenca logjike	▪ Procedura ▪ Zbatimi, praktika ▪ Performancë	▪ Vlerat dhe besimet ▪ Pozicioni ▪ Mendimet

Kështu, ne propozojmë një specifikim të përmbajtjes kryesore për të punuar me fëmijët në klasë, të ndarë në fusha, në tema, si dhe në përmbajtje.

Kategoritë e mëposhtme jepen, jo për të ndarë zonat e dijes, por për t'u përdorur si mjete metodologjike për mënyrën e trajtimit të përmbajtjes dhe aspekteve të të mësuarit. Ato, gjithashtu, duhet të lehtësojnë përdorimin e strategjive të ndryshme të mësimin dhe të mundësojnë aftësinë e njohurive.

Tabela 5

Harta e koncepteve për parandalimin dhe mbrojtën e fëmijëve nga abuzimi seksual			
Tematika	Njohuritë	Aftësitë	Qëndrimet
Të drejtat e fëmijës	- Fëmijët kanë të drejta: çfarë do të thotë të jesh bartës i të drejtave? - Fëmijët kanë të drejtë të jetojnë në një ambient pa dhunë dhe të mbrohen; për t'u mbrojtur nga abuzimi dhe shfrytëzimi; interesi më i mirë i fëmijës; e drejta për t'u dëgjuar; shteti është përgjegjës për përmbushjen e të drejtave të fëmijëve. - Të rriturit (prindërit, kujdestarët ose autoritetet publike) duhet të sigurojnë mirëqenien e çdo fëmije.	- Analizojnë situatat nga perspektiva e të drejtave të fëmijëve: cilat situata mund të konsiderohen si shkelje të të drejtave të fëmijëve? - Shprehen dhe mbrojnë të drejtat e tyre duke respektuar të drejtat e të tjerëve. - Shfrytëzojnë mundësitë për pjesëmarrje në shkollë për të siguruar që zëri i fëmijëve të jetë dëgjuar dhe marrë në konsideratë.	- Fëmijët janë të vetëdijshëm se kanë të drejta dhe i kuptojnë vlerat e respektimit të të drejtave të njeriut në përgjithësi dhe të drejtat e fëmijëve në veçanti. - Fëmijët e kuptojnë se kur përballen me një problem që i shqetëson ata, ata kanë të drejtë të ndihmohen nga të rriturit. - Fëmijët përqafojnë nevojën për të ndërtuar marrëdhënie të bazuara në respektimin e të drejtave të njeriut me të gjithë anëtarët e tjerë të komunitetit arsimor.

Seksualiteti dhe edukimi efektiv	▪ Informacionet e zhvillimit psiko-seksual të përshtatur për moshën dhe nivelin e maturimit të grupit të synuar. ▪ Dimensionin afektiv dhe emocional të seksualitetit, intimitetit dhe të drejtës për trupin e vet. ▪ Respektimi i diversitetit seksual në manifestimet e tij të ndryshme (identiteti dhe shprehja gjinore, seksin biologjik, tërheqjen). ▪ Pëlqimi (e drejta për të thënë jo) dhe besimi në marrëdhënie të shëndosha.	▪ Kujdesen për mirëqenien e vet fizike dhe emocionale. ▪ Identifikojnë situata që shkaktojnë probleme ose shqetësime, mësojnë se si të vendosin kufijtë e qartë dhe të kërkojnë ndihmë. ▪ Ndërtojnë marrëdhënie të bazuara në respektimin e diversitetit, pëlqimit dhe respektit të ndërsjellë.	▪ Fëmijët krijojnë një lidhje të shëndoshë me trupin e tyre, intimitetin e tyre dhe intimitetin e të tjerëve. ▪ Fëmijët zhvillojnë një vizion të shëndoshë mbi seksualitetin dhe për kujdesim fizik dhe emocional. ▪ Fëmijët përqafojnë kuptimin e seksualitetit të bazuar në liri, diversitet, pëlqim dhe respekt të ndërsjellë.
Të kuptuarit e abuzimit seksual duke dhënë përgjigjet e duhura	▪ Format e ndryshme të dhunës kundër fëmijëve ▪ Realiteti i abuzimit seksual të fëmijëve: përkufizimi, përhapja, dinamika dhe treguesit.	▪ Identifikojnë forma të ndryshme të dhunës kundër fëmijëve. ▪ Identifikojnë faktorët që kontribuojnë në abuzimin	▪ Fëmijët përjetojnë dhunën si një ushtrim të fuqisë dhe e njohin atë në manifestime të ndryshme (fizike, verbale, psikologjike,

	▪ Faktorët kryesorë që lejojnë abuzimin seksual të fëmijëve të bëhen kronikë: fshehtësia, turpi dhe fajësia. ▪ Rëndësia e kërkimit të ndihmës, qoftë për veten apo për një mik.	seksual të fëmijëve duke u bërë kronike: fshehtësia, turpi dhe fajësia. ▪ Zbulojnë situatat abuzive dhe njohin se ku dhe si të kërkonin ndihmë.	seksuale dhe institucionale), si dhe autorët e mundshëm. ▪ Fëmijët mund të identifikojnë dhe të përpiqen të refuzojnë çdo formë dhune ndaj fëmijëve, madje edhe ato më delikate. ▪ Fëmijët zhvillojnë ndjeshmëri dhe mbështesin qëndrimet ndaj viktimave për të ndërtuar një mjedis miqësor që trajton në mënyrë efektive abuzimin seksual të fëmijëve.
Marrëdhëniet dhe rrjeti i njerëzve të besuar	▪ Marrëdhënie të shëndosha, besimi dhe trajtimi i mirë: si janë marrëdhëniet që na bëjnë të ndihemi mirë? Si janë njerëzit te të cilët kemi besim? ▪ Elementet kyçe të marrëdhënieve toksike: fshehtësia, fajësia, fuqia,	▪ Zhvillojnë aftësitë sociale për të ndërtuar marrëdhënie të shëndosha, bazuar në trajtim të mirë, respekt dhe kujdes të ndërsjellët, qoftë brenda mjediseve të shkollës, ashtu	▪ Fëmijët janë të vetëdijshëm për trajtimin e pranueshëm që duhet të marrin nga të rriturit dhe nga fëmijët e tjerë. Ata, gjithashtu, e dinë se si duhet të lidhen me të tjerët.

	manipulimi, izolimi, turpi, kërcënimet, shantazhet ... ▪ Elementet kyçe të një bashkëjetese të shëndetshme të bazuar në respekt dhe pa dhunë. ▪ Bazat e rrjetit të mbrojtjes së fëmijëve: kush mund të më ndihmojë në rast nevojë?	edhe në familje dhe në komunitet. ▪ Identifikojnë dinamikat e marrëdhënieve toksike ose abuzive, me qëllim që të jeni në gjendje të reagoni në mënyrë të duhur. ▪ Prodhonjë rrjetin e tyre të njerëzve të besuar ose hartat e sigurisë, për të identifikuar njerëzit për të arritur në rast se ata kanë ndonjë lloj “sulmi”. ▪ Janë të vetëdijshëm se si duhet të ndihmojnë dikë që e dinë se është duke luftuar ndaj abuzimit seksual.	▪ Fëmijët identifikojnë situata që shkelin parimet e trajtimit të mirë dhe ata dinë të reagojnë brenda shkollës, familjes dhe komunitetit. ▪ Fëmijët e identifikojnë shkollën si një vend të sigurt ku mund të flasin për çështje që mund t'i shqetësojë ata. ▪ Fëmijët kontribuojnë në ndërtimin e marrëdhënieve të shëndosha në bazë të trajtimit të mirë, respektit dhe kujdesit të ndërsjellë midis të gjithë anëtarëve të komunitetit arsimor.

Vlerësimi i njohurive ekzistuese të nxënësve rreth parandalimit të abuzimit seksual dhe mbrojtjes

Në mënyrë që të fillojmë të punojmë gjatë orës së mësim, është e nevojshme të identifikojmë njohuritë e mëparshme që nxënësit tanë mund të kenë për secilën temë nga fushat e ndryshme të propozuara.

Kjo analizë duhet të na lejojë të vlerësojmë se në çfarë mënyre këto përmbajtje tashmë janë adresuar (mund të jetë gjatë vitit aktual ose vite më parë), gjykoni nivelin e të kuptuarit, zbuloni mangësitë dhe identifikoni se si të vazhdoni të punoni sipas momentit të evolucionit të nxënësve .

Për të bërë këtë analizë eksploruese mund të bëjmë aktivitete të ndryshme.

- Grupet e debatit
- Pyetësorët për tema specifike
- Ushtrime reflektuese
- Dinamika e grupit në ndërtimin e njohurive

Para se të bëjmë këto aktivitete, ne duhet të kemi informacion në lidhje me atë që duam të përpilojmë, në mënyrë që t'i udhëzojmë drejt dhe t'i nxjerrim ato më së miri. Në këtë kuptim, duhet marrë parasysh lloji i përmbajtjes që duam të vlerësojmë, kështu që aktivitetet për të njohur sasinë e koncepteve, qëndrimeve dhe aftësive të brendshme duhet të kenë qasje të ndryshme.

Për shembull, nëse jemi të interesuar të vlerësojmë sasinë e njohurive mbi aftësitë që lidhen me atë se si të kërkojmë ndihmë, duhet të mendojmë për aktivitetet që i ndihmojnë fëmijët të mendojnë se si reagojnë kundër problemeve: si identifikojnë situatat e shqetësimit, si e zbulojnë atë keqardhje, përgjigjet që ata përdorin dhe cila duhet të jetë zgjidhja më e mirë për të shmangur keqtrajtimin. Ky reflektim mund të bëhet gjatë shikimit të një filmi, duke lexuar një gazetë, duke folur për një problem, etj.

Pasi të kemi të gjitha informacionet e përpiluara dhe sistematizuara, ne mund të nxjerrim një gjendje nga grupi ynë i klasës, i cili do të na lejojë të dimë nivelin e internacionalizimit të përmbajtjeve që duhet të trajtojmë në mënyrë edukative. Plus, duhet të kemi parasysh mënyrën më të mirë të parandalimit dhe mbrojtjes së abuzimit seksual të fëmijëve.

Si të ndërtojmë rrugën e të mësuarit për nxënësit

Analiza e njohurive të brendshme për nxënësit, duke marrë si referencë hartën në tabelën 5, do të na ndihmojë të kategorizojmë përmbajtjen:

- Më parë ka punuar në një mënyrë të qëllimshme
- Ka punuar indirekt
- Nuk ka punuar kurrë

Është shumë e mundur që pjesa më e madhe e temave tashmë janë trajtuar në një mënyrë ose në tjetrën, gjatë procesit mësimor të fëmijëve. Është, gjithashtu, e mundur që ekziston një mungesë ekuilibri midis fushave të temave dhe, përderisa disa tema do të kishin qenë thellësisht të përpunuara, të tjerat nuk mund të kenë qenë kurrë të adresuara ose ato vërtet janë adresuar, por në një mënyrë shumë të lehtë. Përveç kësaj, duhet të kemi parasysh se nxënësit marrin njohuri jashtë shkollës, kështu që edhe pse do të ketë disa tema që nuk janë punuar "zyrtarisht" në shkollë, fëmijët mund të kenë formuluar kuptimin e tyre (që mund të jetë i saktë ose mund të bazohet në supozime të rreme).

Sido që të jetë, me gjithë këtë informacion, mësimdhënësit do të duhet të vendosin se cilat tema do të trajtohen në mënyrë që të përfundojnë hartën e tyre të përmbajtjes. Kjo do të lejojë përfshirjen e parandalimit dhe mbrojtjes së abuzimit seksual të fëmijëve në veprimtarinë e tyre edukative.

Do të jetë e nevojshme të specifikohen aspekte të tjera, në mënyrë që plani edukativ të ngushtohet:

Tabela 6

Pyetjet drejtuese	Planifikimi i veprimeve
Çfarë duhet të mësojnë fëmijët nga harta?	▪ Zgjedhja e përmbajtjes ▪ Rezultatet e të nxënit
Si do t' i arrijnë këto njohuri fëmijët?	▪ Zgjedhja e sekuencave të përmbajtjes ▪ Strategjitë më të mira të të nxënit për çdo përmbajtje ▪ Lidhja me fushat e tjera-Sinergji ▪ Aktivitete specifike të të nxënit
Kur do të zbatohen aktivitetet?	▪ Aktivitetet do të zhvillohen brenda planit mësimor të shkollës
Si do të vlerësohet procesi mësimor? Si do të vlerësohen rezultatet e të nxënit me fëmijët?	▪ Sistem monitorimi dhe vlerësimi: ○ Si kontribuojnë aktivitetet në qëllimet e mësimin? ○ Cilat njohuri, qëndrime dhe / ose shkathtësi kanë arritur fëmijët gjatë procesit? ○ Si ndihen fëmijët gjatë procesit? ○ Çfarë ndryshimesh ka gjeneruar procesi mësimor?

Përgjigjet e këtyre pyetjeve do të duhet të përshtaten në mënyrë specifike për secilën shkollë dhe realitet në grup, në mënyrë që të gjenerojë rezultate të rëndësishme të të nxënit dhe mund të jenë të qëndrueshme me kalimin e kohës.

Në seksionin e mëposhtëm ka disa aktivitete që lidhen me tema të ndryshme të propozuara në këtë manual.

SHEMBUJ AKTIVITETESH

Aktiviteti: Çfarë do të bënit?

Aktiviteti	Çfarë do të bënit?
Fjalët kyçe	Sekret i mirë, sekret i keq
Tematika	Marrëdhëniet dhe rrjeti i njerëzve të besuar
Informacion rreth aktivitetit	
Sekretet, të kuptuara si mundësi për të mos shpjeguar gjithçka për të gjithë, ndihmojnë në ruajtjen e intimitetit dhe respektit për veten dhe për të tjerët. Ekziston një besim i përhapur se kurrë nuk duhet ta tradhtoni, në asnjë rrethanë, besimin që ju është dhënë nga personi që ju beson me një sekret. Kjo, megjithatë, fsheh një kurth të madh. Pyetja është: a është kjo gjithmonë rasti? Në cilat situata është e rëndësishme të mbash një sekret? Dhe çfarë duhet shpjeguar? Ne duhet t'i ndihmojmë fëmijët të dallojnë midis sekreteve ose konfidencave të mira, të cilat janë të padëmshme dhe kontribuojnë në mirëqenien personale dhe sekretet e këqija ose heshtjet e imponuara, të cilat shkaktojnë vuajtje dhe krijojnë siklet dhe pasiguri.	
Faktorët e rrezikut	
▪ Duke e kthyer fëmijën në një bashkëpunëtor të fshehtë mund të bëhet një faktor rreziku që e lë atë të paaftë dhe krijon mosbesim dhe izolim. ▪ Është e rëndësishme të punohet me sekretet, sepse në to qëndrojnë koncepte të nënkuptuara të besimit, miqësisë dhe respektit. Kur keqpërdoret, abuzimi i besimit dhe fuqisë mund të ndodhë dhe krijon situata të rrezikut dhe mungesë të mbrojtjes.	
Faktorët e mbrojtjes	
▪ Është e rëndësishme të theksohet besimi si një element pozitiv i sigurisë për fëmijën; për të inkurajuar krijimin e lidhjeve dhe për të forcuar rrjetin e sigurisë të fëmijës. ▪ "Njerëzit që të duan, gjithmonë do të jenë krenarë që besoni në to." ▪ Ne duhet të mësojmë të dallojmë një sekret të mirë nga një sekret i keq; pasi një sekret nuk pushon së qeni një element besimi kur bëhet një barrë. ▪ Fëmija duhet të mësojë se mund të shpjegojë një sekret kur ai / ajo është i përfshirë në të dhe kur ai, ajo ose dikush tjetër është duke u dëmtuar.	

- "Kur një sekret ju shqetëson ose ju lëndon, duhet ta ndani atë, në mënyrë që njerëzit që të duan t'ju ndihmojnë".

Rezultatet e të nxënit

- Dallojnë mes një sekretit të mirë dhe një sekretit të keq.
- Rrisin vetëdijen për rëndësinë e thyerjes së heshtjes së imponuar për të marrë ndihmë dhe për t'i dhënë fund një situatë të padëshiruar.

Materialet nevojshme

Clipboard, lapustila, letër A4, stilolapsa

Kohëzgjatja

1 orë

Zbatimi

Janë propozuar dy situata të ndryshme në të cilat nxënësve u kërkohet të mbajnë një sekret:

- **Situata e parë:** Kushëriri im shpjegon se një parti/festë surprizë është organizuar për të festuar 50 vjetorin e martesës së gjyshërve dhe ai më kërkon të mbaj sekretin.
- **Gjendja e dytë:** Një nxënës në klasën e 12-të na bën presion që t'i japim atij paratë që na japin familjarët për t'u ushqyer dhe kërcënon të na rrahë nëse i themi ndonjë gjë mësuesit/drejtorit ose prindërve.

Sapo të paraqiten dy situatat, fëmijëve u kërkohet të shkruajnë secili sekretet që do të tregonin, në një copë kartoni. Pastaj nga secili kërkohet të lexojë me zë të lartë përgjigjen e tij dhe të shpjegojë se pse ka zgjedhur njërin ose tjetrën.

Përfundimisht flasim me fëmijët dhe mes nesh vendosim se cili prej tyre është një sekret i mirë dhe mund të mbahet dhe që është një sekret i keq që na lëndon dhe duhet thënë, në mënyrë që njerëzit që na duan mund të na ndihmojnë ta zgjidhim.

Shkurtimisht, askush nuk ka të drejtë të kontrollojë jetën tonë me kërcënime. Kur kjo e drejtë është shkelur, një i besuar duhet të kontaktohet për të treguar situatën. Ata do të vlerësojnë fjalët e fëmijës dhe do të jenë në gjendje të krijojnë kushtet në mënyrë që situata abuzive të mos mund të ndodhë përsëri.

Aktiviteti: Privatësia

Aktiviteti	Privatësia
Fjalët kyçe	Afërsia, siguria, mirëqenia
Tematika	Edukimi psiko-seksual
Informacion rreth aktivitetit	
Intimiteti përfshin afërsinë, fizike dhe emocionale. Ne të gjithë kemi një hapësirë private ku ndihemi të sigurt dhe ku lejojmë vetëm njerëzit me të cilët jemi shumë të lidhur dhe na bëjnë të ndihemi mirë. Faktorët e rrezikut Kur ne mendojmë se hapësira jonë intime është duke u shkelur ose nuk i komunikojmë kufijtë tanë, krijohet pasiguria dhe shpesh ndjenja se ne nuk po bëjmë atë që është e drejtë. Ne ndihemi të turpëruar, në kuptimin që nuk jetojmë në atë që pritet prej nesh dhe ne përjetojmë fajin për të qenë bashkëpunëtorë dhe të përdorur. Këto janë shumë të fuqishme dhe, në të njëjtën kohë, paralizojnë ndjenjat që përcaktojnë heshtjen e fëmijës. Mungesa e njohurive për të drejtën për të thënë jo, që djemtë dhe vajzat kanë në lidhje me kontaktin fizik - si puthja, përqaftimi, gudulisja, dhe situata të tjera, shpesh lidhen me arsimimin e marrë dhe vlerat e transmetuara, të cilat i ngatërrojnë ato duke shënuar limitet e tyre mbrojtëse. Faktorët e mbrojtjes Është e rëndësishme të promovohet krijimi i hapësirave, ku fëmijët mund të zhvillojnë identitetin, autonominë dhe sigurinë e tyre. Këto hapësira të besimit rrisin vetëvlerësimin. Për të mësuar se si të vendosin kufijtë, fëmija duhet ta dijë se ai / ajo ka të drejtë të thotë "jo" në situata të pakëndshme. Ne duhet t'ia përcjellim këtë të drejtë fëmijëve në mënyrë të qartë, me qëllim që ata të kuptojnë se një "jo", që lidhet me ruajtjen e intimitetit dhe respektit për trupin nuk është kurrë një gjest i një edukimi të keq. Nëse këto kufizime janë shkelur, ose sepse nuk kanë qenë në gjendje të thonë jo ose sepse "jo" nuk është dëgjuar, fëmija nuk duhet të ndihet fajtor: ai ose ajo nuk është përgjegjës.	

Rezultatet e të nxënit	▪ Dallojnë pjesët trupore intime nga ato jo intime. ▪ Njohin lloje të ndryshme të shprehjeve dhe sjelljeve afektive. ▪ Rrisin e vetëdijen për të drejtën për të vendosur mbi llojin e marrëdhënieve që duan të krijojnë me njerëzit e tjerë.
Materialet e nevojshme	Clipboard, gërshtë, ngjitës, stilolapsa, lapustil, gazetë
Kohëzgjatja	Rreth 1 orë
Zbatimi	
Aktiviteti konsiston në bërjen e një muraleje të madhe, duke përdorur imazhe nga revistat. Muralja duhet të ketë tre seksione: 1) pjesë private të trupit, 2) pjesë publike të trupit dhe 3) shprehje dashurie. Fëmijët do të duhet të kërkojnë nëpër imazhe të ndryshme në revista, duke i prerë ato dhe duke i përfshirë ato në seksionin e duhur. Sapo mbaron muralja, mund të flisni me grupin rreth pjesëve të trupit që janë private, të cilat zakonisht mbulohen, shprehjeve të ndryshme të dashurisë që njerëzit japin, rëndësinë e vendosjes për trupin tuaj, të drejtën për të refuzuar kontaktin e padëshiruar, etj. Bisedoni me grupin për rëndësinë e kërkimit të ndihmës kur gjejmë situata të vështira për t'u zgjidhur. Kërkojini fëmijëve të thonë emrin e një personi të cili kanë besim nëse kanë nevojë për ndihmë dhe i bëjnë ata të mendojnë për situatat që personi mund t'i ndihmojë ata dhe si mund t'i kontaktojnë atë.	

Aktiviteti: Loja me role

Aktiviteti	Loja me role
Fjalët kyçe	Besimi, konfidenca
Tematika	Marrëdhëniet dhe rrjeti i njerëzve të besuar
Informacion rreth aktivitetit	
Abuzimi lidhet me fjalët si fuqi, e drejtë dhe besim. Ne nuk na pëlqen të mendojmë se dikush ka fuqi mbi fëmijët apo adoleshentët dhe mund t'i dominojë ata. Fëmijët nuk janë plotësisht përgjegjës për veten e tyre dhe për këtë arsye ne u ofrojmë atyre mbrojtje dhe modele, derisa ata janë të varur dhe të pambrojtur. Ne i mbrojmë ata. Pyetja është: A po e përdorim këtë fuqi siç duhet? Faktori i rrezikut Sigurimi i fëmijëve me më shumë liri dhe përgjegjësi sesa janë përgatitur. Faktori mbrojtës Vendosni kufij, sigurojini modele dhe kujdesuni për fëmijët.	
Rezultatet e të nxënit	▪ Identifikojnë shkelje të hapësirës private dhe ndërtimin e strategjive të përballimit. ▪ Njohin tiparet e sjelljes së abuzuesve.
Materialet e nevojshme	Veshje dhe aksesore (nëse është e nevojshme)
Kohëzgjatja	Rreth një orë e 30 minuta
Zbatimi	
Skena e parë: Në tren Karakter 1: Personi që ecën në karrocë dhe shqetëson udhëtarët, duke bërë shaka, duke prekur (jo pjesë private) dhe duke iu afruar atyre për të folur me ta. Secili fëmijë duhet të kryejë këtë karakter, duke u treguar atyre se ky është një person invaziv që i shqetëson njerëzit. Karakteret 2, 3 dhe 4: Udhëtarët e trenave që reagojnë ndaj sjelljes së Karakteri 1. Kërkojuni katër fëmijëve të kryejnë improvizim teatror, ndërsa pjesa tjetër e grupit vëren si audiencë, me detyrën e analizimit të situatës. Publiku duhet të jetë i vetëdijshëm dhe të identifikojë strategjitë e udhëtarëve. Inkurajoni interpretuesit që të shpikën përfundimin e tyre. Me audiencën analizojnë atë që kanë parë. Ndhmoni ata të identifikojnë pushtimin e hapësirës personale dhe strategjitë e përdorura për ta mbrojtur atë. Nëse është e	

nevojshme, ju mund të sugjeroni strategji alternative. Kërkojuni interpretuesve të flasin për ndjenjat që përjetuan. Pyesni nëse kanë përjetuar situata të ngjashme.

Skena e dytë: Në shesh lojërash

Karakter 1: Dikush që ata e njohin. Karakteri 2 dhe 3 takojnë rastësisht Karakterin 1 në park dhe ai i kërkon secilit prej tyre 2 qind lekë për të blerë diçka (sanduiç, biletë autobusi ...). Situata përsëritet gjatë javëve të ndryshme (mësuesi mund të shkurtojë skenën dhe të përcaktojë se ka kaluar një javë tjetër).

Karakteret 2 dhe 3: Dy miq, të cilët po flasin në heshtje. Karakteri 1, të cilin ata e njohin, ai i pyet ata për 2 qind lekë. Ata përshëndesin karakterin 1 dhe reagojnë kur e konsiderojnë të arsyeshme.

Kërkojuni tre fëmijëve të kryejnë improvizim teatror, ndërsa pjesa tjetër e grupit vëren si audiencë, me detyrën e analizimit të situatës.

Përsëriteni situatën disa herë dhe vini re strategjitë e ndryshme për të menaxhuar situatën.

Sapo improvizimi të ketë mbaruar, flisni për këtë dhe përpquni të gjeni një mbiemër për të përshkruar karakterin 1. Objektivi është të përshkruani sjelljen e karakterit 1 si abuzive dhe të shikoni se si ai përfiton nga besimi në dobi të tij / saj. Kjo e forcon idenë se edhe me njerëzit që njohim, mund të pësojmë një shkelje të besimit dhe se duke thënë jo është, gjithashtu, e drejtë në këtë lloj situatë.

Aktiviteti: Mendo për atë

Aktiviteti	Mendo për atë
Fjalët kyçe	Njerëzit e besuar
Tematika	Marrëdhëniet dhe rrjeti i njerëzve të besuar
Informacion rreth aktivitetit	
Ndërtimi i besimit në mes të një të rrituri dhe një fëmije rrit mundësinë e mos zbulimit të abuzimit. Këta janë njerëz që fëmija i konsideron se duhet t'i ndihmojë ata. Faktor i rrezikut Kufijtë e marrëdhënieve personale, veçanërisht midis të rriturve dhe fëmijëve, duhet të jenë të qarta për të shmangur shkeljet e besimit. Faktorët e mbrojtjes Njerëzit që punojnë me fëmijët duhet të dinë se si të reagojnë ndaj çdo lloj zbulimi të abuzimit seksual. Ky aktivitet u siguron fëmijëve dhe edukatorëve udhëzime veprimi për përballimin e situatave abuzive.	
Rezultatet e të nxënit	▪ Dallojnë mes veprimeve që dëmtojnë trupin ose ndjenjat. ▪ Njohin njerëzit e besueshëm. ▪ Heqin frikën nga adresimi i njerëzve të besueshëm për t'iu treguar atyre për vuajtjen nga abuzimi.
Materialet e nevojshme	Letër A4, stilolapsa, lapustila, etj.
Kohëzgjatja	Rreth një orë e 30 minuta
Zbatimi	
Prezantoni sesionin. Shpjegoni se do të flisni për mënyra të ndryshme të lëndimit dhe çfarë mund të bëjmë nëse ndodh. Përcaktoni mënyra të ndryshme për t'u keqtrajtuar ose lënduar me grupin. Kërkojuni fëmijëve për mënyrën se si mendojnë se njerëzit i lëndojnë të tjerët dhe i shkruajnë ato në tabelë. Ka të ngjarë që të përmenden koncepte të tilla, si goditja, shtyrja, fyerja, shantazhimi, ngacmimi në shkollë ose mobbing në internet. Organizoni këto forma të ndryshme të keqtrajtimit në dy grupe kryesore:	

- Veprimet që fyejnë ose dëmtojnë trupin: goditjen, shtyrjen, shtrëngimin e rëndë, abuzimin seksual ...
- Veprime që lëndojnë emocionet: duke bërtitur, fyer, marginalizuar, poshtëruar, duke i lënë vetëm në shtëpi ose në shkollë, miqtë që nuk flasin me ju, duke ju detyruar të bëni gjëra që ju të ndiheni keq ...

Shpjegoni se gjërat që na shqetësojnë ose lëndojnë trupin, na dëmtojnë edhe emocionet tona.

Këto gjëra na bëjnë të ndihemi të trishtuar, të pasigurt, të zemëruar, të refuzuar ...

Pyetni fëmijët:

- A ju ka dëmtuar ndonjëherë dikush? Trupin tënd? Emocionet tuaja?
- A mund ta dëmtojme veten? Si?
- A është e mundur që dikush nga mjedisi ynë të na dëmtojë, një mik, një i afërm, një mësues ...? Nëse kjo do të ndodhte, kush mund të themi?

Pastaj shpërndani letra të bardha për secilin fëmijë dhe kërkoni që çdo fëmijë të hapë pëllëmbën e një dore dhe të tërheqë siluetën e saj në letër. Sapo të tërhiqet dora në letër ata duhet të mendojnë 5 njerëz të besuar dhe të shkruajnë emrin e tyre në secilën gisht të dorës. Kujtojuni fëmijëve se të paktën 4 prej këtyre njerëzve duhet të jenë të rritur (pasi ata tentojnë të mendojnë vetëm për miqtë e tyre shokë). Këta njerëz mund të jenë të afërm ose jo. Është, gjithashtu, një ide e mirë që nxënësit të kujtojnë ata njerëz që jetojnë ose punojnë pranë shtëpisë së tyre dhe mund t'i ndihmojnë ata, sepse ndonjëherë prindërit nuk dëgjojnë ose janë shumë të zënë.

Ju, gjithashtu, mund t'u kërkoni atyre të shkruajnë çfarë duan për këta njerëz dhe pse i besojnë.

Pas përfundimit të vizatimeve, kërkoni çdo fëmijë të shpjegojë se kë zgjodhi dhe pse, duke treguar dhe duke udhëhequr diskutimin mbi karakteristikat që një person duhet të jetë i besueshëm.

Zakonisht përgjigja është: më dëgjoni, di si të zgjidh një problem, mos më ndëshkoni, besoni tek unë, e shpjegoj lehtë një problem ... Pasi që kriteret janë të qarta, ne duhet të identifikojmë tiparet personale. Flisni për njerëzit që mund t'i ndihmojnë ata, nëse ata kanë nevojë për të.,

Ju mund të përforconi idenë se shkolla, gjithashtu, një hapësirë ku ka të rritur të besueshëm që mund të ndihmojnë.

Aktiviteti: Loja me role

Aktiviteti	Loja me role
Fjalët kyçe	Limitet e trupit
Tematika	Të kuptuarit e abuzimit seksual tek fëmijët
Informacion rreth aktivitetit	
Në të njëjtën mënyrë që të rriturit i ndihmojnë fëmijët që nga lindja për të zbuluar dhe njohur potencialin e trupave të tyre, është e rëndësishme t'u mësojmë atyre të vendosin kufij për hapësirën e tyre personale, kur është e nevojshme. Puthjet, përqafimet dhe përkëdheljet si shprehje dashurie duhet të jenë konsensuale, në bazë të mirëkuptimit të ndërsjellët. Ne duhet të respektojmë të drejtën e të rinjve që të mos ndjehen të detyruar t'i pranojnë ato ose t'i bëjnë ato kundër vullnetit të tyre. Faktorët e rrezikut Pasiguria dhe mungesa e dashurisë dhe mbrojtjes. Indiferenca dhe neglizhimi nga të rriturit. Faktorët e mbrojtjes Sytë vigjilentë të njerëzve rreth të rinjve.	
Rezultatet e të nxënit	▪ Njohin hapësirën e kujdesit personal, i cili ndryshon nga personi në person. ▪ Zhvillojnë sjellje që ndihmojnë në vendosjen e kufijve. ▪ Identifikojnë ndjenjat negative të shkaktuara nga pushtimi i hapësirës personale.
Materialet e nevojshme	Letër A4 dhe stilolapsa
Kohëzgjatja	Rreth një orë e 30 minuta
Zbatimi	
Puna me vajzat dhe djemtë në zonën e tyre të rehatisë. Kërkojuni atyre të qëndrojnë në dy rreshta përballë njëri-tjetrit në një distancë prej rreth 3 metra. Tregojuni fëmijëve në një rresht të lëvizin, ndërsa të tjerët qëndrojnë ende. Ata që janë në këmbë ende duhet t'i tregojnë personit para tyre që të ndalojnë kur ndihen në siklet ose kanë një ndjenjë parehatie. Sapo të gjithë të jenë ndalur, fëmijët në rreshtin e lëvizjes shkëmbejnë vendin me personin në të djathtë. Tani është radha e tyre të qëndrojnë në vend dhe të vendosin kufijtë.	

Më pas, kërkojini secilit nga ata që të analizojnë se si ndiheshin. pyesni:

- A keni pasur të njëjtën ndjenjë kur ishit 3 metra larg sikur kur ishit disa centimetër larg njëri-tjetrit?
- A e bën dallim nëse personi që është para jush është një djalë apo një vajzë?
- Sa t'ju afrohet një person, a vëreni se po hyjnë në hapësirën tuaj personale?
- A jeni ndjerë ndonjëherë në siklet sepse dikush po iu afrohej shumë?
- Propozoni një projekt për të krijuar një lojë me role në grupe prej 2 ose 3 personash. Lexoni dy skenarët më poshtë për ta. Diskutoni dhe kërkonit që secili grup të zgjedhë atë që do të përfaqësojë si karikaturë. Secili grup duhet të vendosë se çfarë do t'i japë fund skenarit të zgjedhur.

Shpërndani fletët e letrës.

Kur të mbaroni, mund të vendosni të gjitha pamjet komike në një album ose të bëni një prezantim.

Skenari 1 - Carol dhe Vanessa janë miq shumë të mirë. Ata bëjnë gjithçka së bashku. Carol është paksa e mbingarkuar sepse Vanessa nuk e lejon atë të luajë me fëmijët e tjerë në klasë dhe ajo zemërohet nëse Carol shkon në shtëpinë e një tjetër vajze pas shkollës. Pasi ka ndodhur kjo disa herë, Vanessa i thotë asaj se ajo nuk beson se ajo është shoqja e saj më e mirë dhe i ka kërkuar asaj të bëjë diçka për të provuar miqësinë e tyre: Carol duhet të shkruajë inicialet e tyre si në një zemër në dorën e saj me një stilolaps, në mënyrë që të gjithë të tjerët ta shohin atë. Ajo nuk mund ta fshijë atë për një javë. Nëse e bën, do të thotë se ajo nuk është shoqja e saj.

Skenari 2 - Alberti është lodhur nga shoqja e tij më e mirë, Brenda, gjithmonë duke u hedhur mbi të kur ata shikojnë një film në divan në shtëpi dhe duan të fillojnë një grindje me prekje dhe goditje apo puthje. Ai e pëlqen atë të vijë në shtëpinë e tij.

Ajo është shumë e mirë në PlayStation dhe ka humor, Por nganjëherë ajo është shumë e bezdisshme dhe ka zakon ta thërresë me një pseudonim qesharak, që ajo ia ka vënë kur ata ishin më të vegjël: Arushi.

Për t'i ndihmuar ata të reflektojnë, pyesni:

- Në këto skenarë, kufijtë personalë janë kaluar. Në çfarë mënyre? Si ndjehen protagonistët në secilën histori kur hapësira e tyre personale është pushtuar?
- Po sikur njerëzit që pushtuan hapësirën e tyre personale të ishin të rritur dhe jo fëmijë? Çfarë duhet të bëhet në çdo rast?

Aktiviteti: Përcaktoni termat

Aktiviteti	Përcaktoni termat
Fjalët kyçe	Abuzimi
Tematika	Të kuptuarit e abuzimit seksual tek fëmijët
Informacion rreth aktivitetit	
Për fat të keq, në shoqërinë tonë ka shumë lloje keqtrajtimi. Ne të gjithë kemi dëgjuar për dhunën gjinore, ngacmimin, korrupsionin ... Si çdo formë tjetër abuzimi, abuzimi seksual i fëmijëve sulmon personin dhe shkel konceptin e qytetërimit. Prandaj, është thelbësore që ne të trajnojmë fëmijët për të zbuluar llojet e ndryshme të abuzimit, në mënyrë që ata të dinë të reagojnë në rast se ata ose të tjerët vuajnë prej tyre. Faktorët e rrezikut Duke mos ditur llojet e abuzimit të fëmijëve që ekzistojnë, e bën të vështirë për t'i zbuluar ato. Nëse nuk dimë si ta njohim dhe zbulojmë një problem, është shumë e vështirë për ta zgjidhur atë. Faktorët e mbrojtjes Informacioni mbi llojet e abuzimeve dhe krijimi i një rrjeti të njerëzve të besueshëm mbron fëmijët nga abuzimet e mundshme. Njerëzit që punojnë me fëmijët duhet t'i pajisin ata me mjete për t'u marrë me abuzimet dhe për të zhvilluar pikat e forta personale.	
Rezultatet e të nxënit	▪ Përkufizojnë llojet e ndryshme të abuzimeve dhe koncepteve kyçe që lidhen me abuzimin. ▪ Tregojnë për shembuj të situatave që lidhen me keqtrajtimin dhe abuzimin. ▪ I japin një zë djemve dhe vajzave që kanë nevojë të shprehin një situatë që i shqetëson ata dhe të jenë në gjendje të flasin me të gjithë ata.
Materialet e nevojshme	Disa letra që përmbajnë koncepte që lidhen me keqtrajtimin dhe abuzimet.
Kohëzgjatja	Rreth një orë

Zbatimi

Tregoni letra me koncepte të ndryshme. Kërkojuni djemve dhe vajzave që të përpiqen t'i përcaktojnë ato. Më pas përshkruani tre shembuj të secilit.

- Abuzimi fizik
- Abuzimi psikologjik
- Abuzimi verbal
- Abuzimi seksual
- Abuzimi social dhe ekonomik
- Dhuna gjinore
- Ngacmimi i shkollës

Kujtoni se nganjëherë ne jemi ata që keqtrajtojmë veten. Për shembull, kur bëhemi të vetëkënaqur, kur abuzojmë me substanca, kur ekspozojmë veten ndaj rreziqeve ekstreme ... Është, gjithashtu, e rëndësishme të thuhet që në rastin e abuzimit seksual të fëmijëve, njerëzit që dëmtojnë shpesh janë njerëz në rrethin e besimit (të tilla si familja, miqtë, mësuesit ...) në vend të të huajve. Ky është një fakt statistikor që ka një ndikim të lartë emocional.

Në përgjithësi, telefonat celularë, interneti dhe teknologjitë e reja janë kanale që abuzuesit i përdorin shpesh për të na dëmtuar. Bisedoni me fëmijët rreth kësaj çështje dhe kërkoni nga ata të shpjegojnë situatat për të cilat kanë dijeni.

Abuzimi seksual i fëmijëve është një problem që shkon shumë pa u vënë re. Statistikat botërore tregojnë se deri në 20% e fëmijëve janë abuzuar dhe shpesh askush nuk e kupton. Në këto raste, problemi është se ekziston një abuzim i besimit dhe fuqisë nga i rrituri, i cili përfiton nga pafajësia e fëmijëve.

Tregoni letrat e fundit në grup për të përfunduar bisedën dhe për të sqaruar konceptet e mëposhtme:

Pafajësia e fëmijërisë, Abuzimi i besimit, Intimiteti i trupit, Abuzimi i pushtetit.